



شیوه های جدید در تدریس ادبیات فارسی دوره ابتدایی

نوید آفائی

نویسنده مسئول، دانشجو معلم، کارشناسی، علوم تربیتی - گرایش آموزش ابتدایی، دانشگاه فرهنگیان استان کردستان، پردیس شهید مدرس سنندج برادران

چکیده

یکی از مشکلات مهم و اساسی در نظام آموزش و پرورش خصوصاً در کشور ما، به کار نگرفتن روش های تدریس جدید در آموزش است. به همین سبب کیفیت آموزشی از سطح مطلوب بر خوردار نیست و دانش آموزان علاقه زیادی به تحصیل نشان نمی دهند. یکی از دلایل آن عدم آشنایی معلمان با روش های نوین تدریس در ادبیات فارسی است. پیشرفت روز افزون علوم و تحقیقات گوناگون در حیطه های مختلف حاکی از آن است که اطلاعات بشر روز به روز افزایش می یابد و مطالب جدیدی به دست می آید. امروزه هر فرد بشر ناچار از استفاده یافته های جدید است. معلم باید باروشهای مختلف تدریس آشنا باشد و باید بدانند در کدامین موقعیت آموزشی از کدامین روش استفاده نماید. آنچه در این مقاله خواهد آمد، نگاهی است کوتاه و گذرا به روش های نوین تدریس در ادبیات فارسی و نقد آن سخن به میان خواهد آمد. سپس نتیجه گیری بعمل آمده و در پایان پیشنهاداتی ارائه می شود.

واژگان کلیدی: روش تدریس - ادبیات - زبان - زبان فارسی - تدریس



مقدمه :

زبان فارسی به عنوان یکی از زبان های غنی و کهن دنیا و زبان دوم اسلام، به لحاظ گستره واژگانی و توانایی های خود، در ردیف زبان های مهم دنیا جای دارد و از ارزش شایانی برای انتقال مفاهیم دوستی و معاونی بلند برخوردار است. زبان فارسی امروز بی گمان در ایجاد پیوند دوستی ملل هم جوار و سایر ملت ها در تحقق و شکل گیری طرح گفت و گوی ملت ها و تمدن ها نقش بسزایی ایفا می کند، و بیش از پیش توانسته است توجه جهانیان را به خود جلب کند و آنها را به اندیشیدن در ایجاد روابط و پیوندهای دوستی با این زبان تشویق کرده است. زبان فارسی که عهده دار برقراری ارتباط بین ملل مختلف دنیا شده، به همین سبب در پیشرفت فرهنگی و هنری در زبان های سایر ملل و کشورها تأثیرگذار بوده است. پس اگر از جنبه های فرهنگی، ادبی، علمی، و تمدن های کهن جهانی به این قضیه بنگریم، ضرورت آموزش زبان و ادبیات فارسی محسوس می گردد.



هدف های کلی برنامه ی آموزشی زبان فارسی در دوره ی ابتدایی

حیطه شناختی ۱- آشنایی مختصر با زبان فارسی معیار ۲- گسترش حوزه ی نمادها و معانی ۳- آشنایی با گفتار و نوشتار و درک تفاوت آن ها ۴- آشنایی مختصر با جلوه های هنری زبان ۵- آشنایی با مسائل اعتقادی اجتماعی. سیاسی. ملی علمی و هنری در قالب زبان

حیطه ی عاطفی الف) ایجاد پرورش و تقویت علاقه و نگرش مثبت نسبت به: - مبانی اعتقادی. فرهنگی و ملی کشور

- بیان احساسات. و عواطف و افکار در قالب گفتار و نوشتار - جنبه های زیبایی سخن و تحسین آن مطالعه

ب) تلطیف احساسات و عواطف

بحث: روش های نوین تدریس زبان و ادبیات فارسی

استفاده از روش تدریس فعال و همگام با روزروش های تدریس معلم را ویژگی خاص می بخشد. هدف از این مقاله آشنایی معلمان با روشهای نوین تدریس زبان و ادبیات فارسی و استفاده آنها در کلاس و غنا بخشیدن به محتوای دروس و حرفه ای با ر آوردن معلمان و خدمت به اعتلای کیفیت آموزش و پرورش میهن عزیز اسلامی میباشد. برای اطلاعات بیشتر به کتابهای الگوهای تدریس ۲۰۰۰ و آموزش راههای یادگیری و... مراجعه شود.

۱- یادگیری از طریق همیاری

معلمان باید به دانش آموزان فرصت دهند تا به صورت گروهی و از طریق همیاری به یادگیری اقدام کنند. یادگیری از طریق همیاری یک قالب یا چهارچوب آموزشی است که در آن گروه های دانش آموزی ناهمگن از سوی معلم شکل داده می شوند و به فعالیت می پردازند.

هدف نهایی از کاربرد الگوی تدریس یادگیری از طریق همیاری دستیابی به فعالیت های عالی ذهنی است. همبستگی مثبت، مسئولیت فردی، تعامل چهره به چهره، مهارت های اجتماعی و پردازش گروهی. این عناصر



معلم را از سخنرانی صرف و دانش آموز را از تکرار بی مورد آموخته هایش رها می سازد. افزون بر این، یادگیری از طریق همیاری فرصت هایی را پدید می آورد که یادگیرندگان بتوانند در موقعیت هایی چون کارگروهی، ارتباطات، ایجاد هماهنگی اثرگذار و تقسیم کار موفق شوند. سینرگوژی برای آموزش یادگیری از طریق همیاری چهار روش را ارائه می دهد:

الف) طرح کارایی گروه ب) طرح تدریس اعضای گروه ج) طرح قضاوت عملکرد د) طرح روشن سازی طرز تلقی

مراحل	اجرای	الگو	همیاری
۱- ابتدا گروه ها شکل می گیرند. گروه های ناهمگن که دارای اطلاعات و توانایی های مختلف، گوناگون و متنوع هستند، مؤثرتر خواهند بود. در یادگیری از طریق همیاری، تفاوت افراد گروه باعث کارآمد شدن یادگیری می شود. پس از تشکیل گروه ها معلم به کمک دانش آموزان قوانینی را تدوین می کند مثلاً گروه های مختلف نمی توانند با همدیگر صحبت کنند.			
۲- این مرحله معلم حدود ۱۵ دقیقه درباره ی هدف های مهم درس، انتظاراتی که از دانش آموزان در پایان جلسه وجود دارد و مطالب اصلی درس که نیاز به توضیح دارد صحبت می کند.			

۳- در مرحله ی سوم به دانش آموزان فرصت داده می شود که در یک زمان مشخص روی مطالب و یا فعالیت هایی که در اختیار آنها گذاشته شده در گروه های خود تمرین و کار کنند. معلم با حضور در گروه ها ضمن ارزشیابی راهنمایی های لازم را انجام می دهد.

۴- این مرحله نتایج کار گروه ها به نمایش گذاشته خواهد شد. برای نمایش کار گروه ها روش های مختلفی وجود دارد مثلاً "هر گروه نتایج کار خود را روی یک برگه یا مقوا به صورت نوشته، نمودار یا نقاشی به تصویر درآورده و این برگه ها روی تابلو یا دیوار کلاس نصب شده و در معرض دید و نقادی سایر گروه ها قرار گیرد

۵- در آخرین مرحله که مرحله ی ارزشیابی است معلم کار گروه ها را مورد ارزشیابی قرار می دهد. برای ارزشیابی می توان از گروه ها کمک گرفت و با کمک گروه ها معیارهایی برای ارزشیابی تدوین نمود و براساس این معیارها حتی خود گروه ها می توانند به ارزشیابی از کار خود (خودارزشیابی) بپردازند.

۲- شیوه ی نمایشنامه ای (ایفای نقش)



در این شیوه دو یا چند دانش آموز موضوعی را به صورت نمایشنامه اجرا می کنند. این شیوه ی تدریس، نیاز به مهارت های خاص بازیگری ندارد؛ بلکه معلم می تواند بنا به محتوای آموزشی مورد نظر، به ضرورت از آن استفاده کند. از ویژگی های مهم شیوه ی ایفای نقش این است که زبان آموزان با نمایش و بازیگران آن، ارتباط عاطفی برقرار می کنند و با هیجان، مراحل نمایش را مشاهده می کنند. به این طریق، دقت، تمرکز، حواس و توجه به مطالب افزایش می یابد و یادگیری بهتر و موثرتر انجام می گیرد. هم چنین این شیوه برای مقابله با کم رویی و خجالتی بودن برخی زبان آموزان که در کار زبان آموزی مشارکت کم تری دارند، بسیار مفید است.

۳- شیوه ی بحث گروهی

این شیوه که اساساً یک شیوه ی تدریس شاگرد محور است، برای سطوح بالاتر از سطح پایه کاربرد دارد و برای شاگردان دوره ی ابتدایی چندان مناسب نیست. مثلاً برای جلسه های گفت و شنود در سطح متوسط پیشرفته، فواید بسیار دارد. در این شیوه معلم در کنار صحنه می ماند و اجازه می دهد زبان آموزان با هم صحبت کنند و فقط گاهی به سوال های آنان پاسخ می دهند. اجرای این روش از هر روش دیگری شوارتر است؛ چون معلم باید کاملاً به روش مسلط باشد و زبان آموزان نیز با آمادگی قبلی وارد کلاس شوند. اداره کردن کلاس گفت و شنود به نحوی که همه ی زبان آموزان در گفت و گو شرکت کنند و در باره ی اطلاعاتی که رد و بدل می شود، علاقه نشان دهند، کاری مشکل است. در این زمینه روش مشاوره ای می تواند به موفقیت برنامه یا آموزش زبان فارسی کمک زیادی کند.

۴- الگوی بدیعه پردازی یا نوآفرینی

یکی از الگوهای تدریس که باعث پرورش ظرفیت مشکل گشایی دانش آموزان و هدایت آنها به بیان خلاق و گسترش انگاره های جدید عقلی از طریق توجه به بعد عاطفی و غیر معقول می شود. الگوی بدیعه پردازی است در این الگو، به وسیله ی فعالیت استعاری به جریان آگاهانه تبدیل می شود. از این الگو اکثراً برای تدریس انشاء استفاده می شود. زیرا بیشتر از هر درس دیگری نیاز به پرورش تصورات ذهنی برای خلق چیزی جدید دارد. هدف اساسی نوآفرینی یا بدیعه پردازی شکستن سد قواعد مر سوم و ایجاد راه های جدید برای حل مسائل می باشد. این روش به منظور کمک به افراد برای شکستن زمینه های ذهنی قبلی و پیدا کردن راهی مناسب برای اندیشیدن به طرز جدید به موضوع می باشد. شش گام در تدریس این الگو عبارت است از: گام



اول توصیف وضعیت جدید، گام دوم "قیاس مستقیم، گام سوم قیاس شخصی، گام چهارم تعارض فشرده، گام پنجم قیاس مستقیم و گام ششم بررسی مجدد وظیفه اولیه

۵ - الگوی تفکر استقرائی

بر این اساس این الگو معلم به دانش آموزان مجموعه ای از اطلاعات در قلمرو خاصی مثل فرهنگ کشورها ارائه می دهد. وظیفه اصلی معلم درک آمادگی دانش آموزان برای کسب تجربه، فعالیت های شناختی جدید و مورد استفاده قرار دادن تجارب در موقعیت جدید است دانش آموزان اطلاعات را در مغز خود سازمان دهی می کنند نکات و مطالب مستتر در آنرا به یکدیگر ارتباط می دهند و سپس آموخته های خود را در موقعیت جدید به کار گرفته و تعمیم می دهند

و بدین وسیله به پیش گویی، فرضیه سازی و توضیح پدیده های نا آشنایی می پردازد. الگوی تفکر استقرائی موجب می شود که دانش آموزان اطلاعات را گرد آورند به دقت بررسی کنند به شکل مفاهیم در آورند و دست ورزی با آن مفاهیم را یاد بگیرند. دانش آموزان با استفاده منظم از این شیوه توانایی کارآمدتری را در تکوین مفاهیم می یابند و بر چشم اندازهای خود در نگرش به اطلاعات می افزایند. الگوی تفکر استقرائی برای تدریس تکوین مفهوم و همزمان آموزش مفاهیم به دانش آموزان تدوین شده و توجه به منطق، زبان و معانی کلمات، و ماهیت دانش را پرورش می دهد. سه شیوه ی تدریس در این الگو وجود دارد. نخستین آن تکوین مفهوم دومی تفسیر مطالب و سومی کاربرد اصول است. هر شیوه دارای سه گام می باشد. مرحله اول: ۱- فهرست گیری ۲- گروه بندی ۳- عنوان دهی مرحله دوم: ۱- تعیین جنبه های شاخص ۲- کشف روابط ۳- استنباط مرحله سوم: ۱- پیشگویی نتایج ۲- توضیح پیشگوییها ۳- تصدیق پیشگویی

۶- روش یورش مغزی در تدریس انشاء
تفکر، عالی ترین مراتب عبادت است. امام محمد باقر (ع). در رویکردهای نوین آموزش، قصد این است که آموزش و پرورش دانش آموزان را برای نزدیکی در فضای اجتماعی آینده، آماده سازد. هدف تعلیم و تربیت نوین، بروفق آرای پیشگامان آموزش و پرورش پیشرو، ارتقای سطح توانایی همه یادگیرندگان برای حل مسأله است



یکی از شناخته شده ترین شیوه های برگزاری جلسات هم فکری و مشاوره بوده و کاربرد جهانی دارد. این روش دارای مزایا و ویژگیهایی منحصر به فرد است. آموزش دادن دانش آموزان با روش بارش مغزی حل مساله را به نحو خلاقانه ای در آنان بالا می برد. «روش بارش مغزی می تواند به عنوان وسیله ای برای یادآوری مفاهیم و اصول مورد نیاز برای حل مسئله به یادگیرندگان کمک می کند.

چهار قاعده اساسی بارش مغزی

۱. انتقال ممنوع: این مهمترین قاعده است و لازم است تمام اعضا به آن توجه کرده و بررسی و ارزیابی پیه شهاد را به آخر جلسه موکول کنند.

۲. اظهار نظر آزاد و بی واسطه: این قاعده برای جرأت بخشیدن به شرکت کنندگان برای ارایه پیشنهاداتی است که به ذهن آنها خطور می کند، به عبارت دیگر در یک جلسه بارش مغزی تمام اعضا باید جسارت و شهامت اظهار نظر را پیدا کرده باشند و بدون آنکه ترسی از ارزیابی و بعضاً انتقاد مستقیم داشته باشند؛ بتوانند پیه شهاد و نظر خود را بیان کنند. هر چه پیشنهادات جسورانه تر باشد نشان دهنده ی اجرای موفق تر جلسه است.

۳. تأکید بر کمیت: هر چه تعداد نظرات بیشتر باشد، احتمال وجود پیه شهادت مفید و کار سازتر در بین آنها بیشتر می شود. موفقیت اجرای روش بارش مغزی با تعداد پیشنهادات مطرح شده در جلسه رابطه مستقیم دارد. در این روش این گونه عنوان می شود که هر چه تعداد پیشنهاد بیشتر باشد احتمال وجود طرح پیه شهاد کیفی بیشتر است.

۴. تلفیق و بهبود پیشنهادات: اعضا می توانند علاوه بر ارایه پیشنهاد، نسبت به بهبود پیه شهاد خود اقدام کنند. روش بارش مغزی این امکان را به اعضا می دهد که پس از شنیدن پیشنهادات دیگران پیشنهاد اولیه به بود داده شود. آنها همچنین می توانند پیشنهاد خود را با چند پیشنهاد دیگر تلفیق کرده و پیه شهاد بهتر و کاملتری را به دست آورند.

نتیجه



بر صاحب نظران پوشیده نیست که پویایی روش های گوناگون آموزشی و اتکای آن بر پایه های استوار علمی و حساب شده، در جریان رشد یادگیری و ارتقای سطح فراگیری دانش آموختگان، تأثیر عمده دارد و این مسئله نیازمند تلاش متخصصان و کارشناسان این حوزه در تدوین و طراحی و به کارگیری شیوه های نوین است.

امروزه هر فرد بشر ناچار از استفاده یافته های جدید است. از آنجا که در مدارس ما نیز دانش آموزان برای آینده تربیت می شوند و هر ساله مطالب و محتواهای کتابها نیز تغییر می یابد این ضرورت یعنی استفاده از شیوه های نو، جدید و کارا بسیار احساس می شود. یکی از مشکلات مهم و اساسی در نظام آموزش و پرورش خصوصاً در کشور ما، به کار نگرفتن روش های تدریس نوین در آموزش است. آشنایی با روش های مختلف تدریس می تواند زمینه ای جهت برخورد متقابل و منطقی با دانش آموزان از یک مجرای ارتباطی صحیح مهیا کند بطوری که همواره تفکر منطقی داشته باشد. آنچه در این مقاله آمده، نگاهی کوتاه و گذرا به روش های نوین تدریس در ادبیات فارسی از جمله یادگیری از طریق همیاری، شیوه ی نمایشنامه ای، شیوه ی بحث گروهی، الگوی بدیعه پردازی یا نوآفرینی، روش یورش مغزی، الگوی تفکر استقرائی می باشد. امید آنکه مورد توجه و استفاده معلمین گرامی واقع شود.

پیشنهادات

- ۱- معلم باید روش های تدریس خود را به شیوه ای طراحی کند که در آن موقعیت های فراوانی برای ارتباط دروس با زندگی پیش بینی شود.
- ۲- استفاده از وسایل کمک آموزشی از قبیل فیلم و سی دی و اسلاید و نوار کاست و ... بسیار مؤثر است.
- ۳- بالا بردن سطح علمی معلمان و استادان از آخرین و تازه ترین اطلاعات در حوزه زبان و ادبیات و فرهنگ ایران
- ۴- معلمان جهت ارتقای سطح دانش آموزان و بهتر یاد دادن این زبان از روش های جدید تدریس استفاده کنند.
- ۵- اجرای جشنواره های الگوهای فعال تدریس با شرکت فعال و حضور گسترده ی معلمان
- ۶- معرفی منابع و کتابهای روش های تدریس نوین به معلمان و برگزاری مسابقات کتابخوانی



منابع وماخذ

- ۱- آقازاده محرم. راهنمای روش های نوین تدریس بر پایه پژوهش های مغز محوری.
- ۲- شعبانی. حسن. مهارت های آموزشی و پرورشی انتشارات سمت .
- ۳- دکتر ذوالفقاری. حسن. راهنمای تدریس کد ۵۱ ناشر ک اداره کل چاپ و توزیع کتاب های درسی سال ۱۳۸۱.
- ۴- رستگار، طاهره - مجید ملکان ". آشنایی با یاد گیری از طریق همیاری.
- ۵- عباسی، محمد رضا(۱۳۷۹)، عناصر ساختاری روش حل مسئله، مجله رشد تکنولوژی آموزشی، شماره ۵.
- ۶- قربانی. قربانعلی. وهمکاران. آموزش راههای یادگیری نشر دانشجو. . سال ۱۳۸۲.
- ۷- موسی، احمد زبان فارسی در مغرب: وضعیت، بررسی و نقد روش های آموزشی دانشجوی دانشگاه تهران.
- ۸- همشهری. خرداد ماه 82/5/3.



New methods in teaching Persian literature in elementary school

Navid Aghaei

Responsible author: Navid Aghaei, academic degree: student teacher, education level: bachelor, field of study: educational sciences - elementary education, department, faculty, university, first author: educational sciences, Kurdistan Province Farhangian University, Shahid Modares campus, Sanandaj Baradaran

abstract

One of the most important and fundamental problems in the education system, especially in our country, is not using new teaching methods in education. For this reason, the quality of education is not at the desired level and students do not show much interest in studying. One of the reasons is teachers' lack of familiarity with new teaching methods in Persian literature. The increasing progress of various sciences and researches in various fields indicates that human information increases day by day and new materials are obtained. Today, every human being is forced to use new findings. The teacher should be familiar with different teaching methods and should know which method to use in which educational situation. What will come in this article is a short and brief look at the new teaching methods in Persian literature and the criticism will be discussed. Then the conclusion will be made and at the end some suggestions will be presented.

Key words: teaching method - literature - language - Persian language - teaching